

KÜRDİLİHİCAZKÂR MAKAMI KURAMINDA YEDEN KAVRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Selçuk ÖZTÜRK¹

ÖZET

Klâsik Türk Müsikîsi'nde, Kürdîlihiczakâr Makamı kuramında yeden Acem aşîran perdesi olarak değerlendirilmektedir. Oysa eser icrâlarında, karara giden perdelerin kullanımındaki farklılıkların varlığı bu konunun tartışmaya açık olduğuna işaret etmektedir. Buradan hareketle –Kürdîlihiczakâr Makamı'nda- yeden kavramının kullanımına ilişkin değerlendirme için Klâsik Türk Müsikîsi repertuarında yer alan Kürdîlihiczakâr Makamı'nda bestelenmiş 275 adet eserin bitişten bir önce kullandığı perde tespit edilmiştir. Bu çalışma aynı zamanda bir tez çalışmasının temel düşüncelerinden birini oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasının konusu sebebiyle Kürdîlihiczakâr Makamı örneklem olarak ele alınmıştır. Ve bu bağlamda, eserlerin seçiminde, seyirleri içerisinde Kürdî Makamı etkiden² başka en az bir etki barındırmalarına dikkat edilmiştir. Eserlerin bitişten bir önce kullandığı perdelerin sıklığı ve bu bağlamda çözümlemesi ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Müsikîsi, Yeden, Tamamlayıcı ses/perde, Kürdîlihiczakâr Makamı.

ABSTRACT

According to Classical Turkish Music theorists known as Yekta, Arel, Özkan and Ezgi; yeden concept of authority as an integral part of the theory and teaching within a specific sound yeden property is assessed by loading. Whereas the receiver may vary in use of the concept of work is open to discussion of these issues suggest. In this way the concept of Kürdîlihiczakâr Makam authority was asked to be a looking at the influence and teaching. Authority for this study in the Classical Turkish Music composed of 275 pieces was used before the end note revealed. Moreover, 275 pieces of data to study the composition Kürdîlihiczakâr Makam authority, Hacı Ârif Bey's works are known to have been included. In theory, the concept of authority yeden and where to use have been revealed.

Keywords: Foreign Bank, Stability, Competition and Productivity, Capitalization

¹ Ar. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, selcukozturk061@hotmail.com.

² Burada "etki" sözcüğü ile bahsedilmek istenen çeşni ya da ezgisel farklılıklardır.

GİRİŞ

Klâsik Türk Mûsikîsi nazari bilgilerinin günümüzde birtakım tartışmaların içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Buradan hareketle ilk kez Rauf Yekta'da karşımıza çıkan tamamlayıcı/yeden kavramının Kürdîlihiczâkâr Makamı'nda edindiği yere ve işleve bakma fikri doğmuştur. 19. yüzyıldan günümüze kadar yazılmış bütün nazarî kaynaklarda Kürdîlihiczâkâr Makamı'nın yedeni, acem aşîrân [fa] perdesi olarak belirtildiği gibi her makam için yeden perdesi, Batı Tonâl Mûsikîsi'nde olduğu gibi yedinci derece olarak değerlendirilmiştir. Bu durum bir tartışma konusu olarak değerlendirilebilir ki; yeden unsurunun Batı Tonâl Mûsikîsi'nin kurucu unsuru olduğu; majör ve minör tonaliteleri için geçerlilik arz ettiği ve Makamsal Mûsikî'de kullanılmasıyla anlam ve işlev kaybına yol açabileceği gibi Makamsal Mûsikî'nin dokusuna ve kuramına uygun olamayacağı da söylenebilir. Bu tartışma özellikle kuram ve uygulama arasındaki fark nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Herhangi bir makamın mücidi, icat ettiği makamın seyrini, ezgisel yapısını ve teknik yapısını en doğru şekliyle kullanacağı şüphe götürmemektedir. Bu sebeple Kürdîlihiczâkâr Makamı'nın mücidi Hacı Ârif Bey'in -ulaşabildiğimiz- eserleri de bu çalışma içerisinde değerlendirilmiştir.

I. YEKTA, AREL, ÖZKAN ve EZGİ'YE GÖRE MAKAM KURAMINDA YEDEN

Türk Mûsikîsi'nde yeden kavramı ilk kez Rauf Yekta'da karşımıza çıkmaktadır. Yekta'nın yeden hakkındaki görüşleri şöyledir:

“...bazı makamların karar perdesinin pest tarafında nağmenin bitişi esnasında çok defa basılan bir perde mevcuttur. Bu perdeye tamamlayıcı denir. Bu bir nevi yeden sesidir. Şu farkla ki Batı musikisinin her iki makamında olduğu gibi karar perdesinin daima yarım perde altında değildir. ... Bununla beraber her makam için bir tamamlayıcı olması mecburî değildir; bunun kullanılması ihtiyarî olup bestekârın zevkine bırakılmıştır” (1986;68).

Suphi Ezgi'ye göre yeden kavramının değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

“Dizinin yedinci nağmesi yeden namını almıştır. Durak sesile bir bakiye veya bir küçük mücennep arklığı olan yeden kuvvetli bir kalış hissi verir. Bir taninî aralığı olan yeden ise onlar kadar kuvvetli karar hissi vermez” (1933;48).

Sâdeddin Arel'in yeden hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Yedinci derece hep durağa gitmek isteğinde olduğu için ona ‘yeden’ adı verilmiştir. Çünkü insanı durağa doğru yeder” (1993;30).

İsmail Hakkı Özkan'a göre yeden kavramı şöyle değerlendirilmektedir:

“Batı müziğinde bir çeşit yeden vardır. Bu yeden durak perdesinden bir isim yarım ses aşağıdadır. Yani karar perdesiyle yeden arasında yarım ses uzaklık vardır. Türk mûsikîsinde ise iki çeşit yeden vardır.

- 1. Yarım sesli yeden:** Durak perdesinden yarım ses aşağıdadır. Fakat Türk mûsikîsinde 4,5 komalık bir aralık olmadığına göre, yarım sesli yedenler bazı makamlarda durakla arasında 4 koma, bazı makamlarda ise yine durakla arasında 5 komalık uzaklık bulunan yedenlerdir. Meselâ, Rast makamının durağı ile yedeni arasında 5 komalık, Mâhur makamının durağı ile yedeni arasında ise 4 komalık bir uzaklık vardır.

Râst makamının yedeni

Mâhûr makamının yedeni

Yarım sesli yedenlerin verdiği bitiş hissi kesindir.

- 2. Tam sesli yeden:** Karar (durak) perdesinden bir tam ses aşağıdaki yedendir. Bu çeşit yedenin durakla arasında 9 komalık bir uzaklık vardır. Tam sesli yedenlerin verdiği karar hissi daha zayıftır. Meselâ Uşşâk makamı.

Uşşâk makamının yedeni

T 9 koma ” (1984; 90).

II. KLÂSİK TÜRK MÛSİKÎSİ'NE AİT 275 ADET ESERİN İNCELENMESİ

Bu çalışma için Klâsik Türk Mûsikîsi'ne ait örneklerden Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu arşivlerinde yer alan 275 adet eserden faydalanılmıştır. Özetinde bahsedildiği üzere; bu araştırma bir tezin ana fikirlerinden birini oluşturmaktadır. Bu

tez çalışmasının ana fikrinden dolayı eser seçiminde, seyir içerisinde Kürdî Makamı etkiden başka en az bir etkinin olmasına dikkat edilmiştir.

Tespit için kullanılan eserler ve bitişten bir önce kullandıkları perdeler Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1: Klâsik Türk Mûsikîsi Repertuarında Yer Alan 275 Adet Eserin Bitişten Bir Önceki Perdeleri.

	Eser	Bestekâr	Sondan Bir Önceki Ses
1	Ağaran saçlarımda	Ziya Taşkent	Nim zirgüle
2	Ağlarım her bir nefeste	Haluk Recai	Nim zirgüle
3	Ah eden kimdir bu saat kuytuda	Cevdet Çağla	Acem âşîran
4	Akşam güneşi kalkmalı	Osman Nihat Akın	Nim zirgüle
5	Andıkça seni çırpınırdım	Kemani iskeçeli Mehmet	Nim zirgüle
6	Andıkça senin ismini	Bimen Şen	Nim zirgüle
7	Arifem	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
8	Artık ne siyah gözlerinin	Artaki Candan	Nim zirgüle
9	Aşk içimizde yorgun	Gül Deniz Ekmen	Acem aşîrân
10	Aşka doyum olmaz	Nursal Ünsal	Nim zirgüle
11	Aşkın esîr-i sûzişine can acımaz mı?	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
12	Aşkın yeniköy sahilini	Yesari Âsım Arsoy	Nim zirgüle
13	Aşkına tutuldu gönlüm	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
14	Aşkınla yanan gönlüme	Selahattin Pınar	Nim zirgüle
15	Avuçlarımda hala	Yusuf Nalkesen	Nim zirgüle
16	Aylardır kararsız karanlıktayım	Zekâi Tunca	Nim zirgüle
17	Ayrılık var diyeceksen	Yılmaz Pakalınlar	Nim zirgüle
18	Bağa girdim kamaşa	Manol Ağa	Nim zirgüle
19	Bahar çiçek çiçek gelince güzel	Zekâi Tunca	Kürdî

20	Bahar gelir açar güller	Teoman Önadlı	Nim zirgüle
21	Bâis figân ü nâleme aşk ibtilâsıdır	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
22	Bak şu dilber kadına	Mustafa Sunar	Nim zirgüle
23	Baktıkça gölgeme	Alâeddin Yavaşca	Nim zirgüle
24	Başka söz söylemem	Alâeddin Yavaşca	Nim zirgüle
25	Ben bahçelerin şen gülüyüm	Mediha Şen Sancakoğlu	Nim zirgüle
26	Ben seni çoktandır unutturdum ya	Hüseyin Erbay	Nim zirgüle
27	Beni kör kuyularda	Münir Nurettin Selçuk	Kürdî
28	Beni sevmeni istiyorum	Bilge Özgen	Nim zirgüle
29	Benim halim yamandır	Hacı Faik Bey	Nim zirgüle
30	Berdâr olalı zülfüne yâr fikr ü hayâlim	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
31	Bin hatrayla dolu her köşem	Güner Erman	Nim zirgüle
32	Bin yâre açıp geçti o dilber	Zeki Arif Ataergin	Nim zirgüle
33	Bir bahar diledim	Alâeddin Şensoy	Nim zirgüle
34	Bir bakışla beni sen	H. Refik Erbil	Nim zirgüle
35	Bir başka baharı gönlüm neylesin	Orhan Kızılsavaş	Nim zirgüle
36	Bir esmer dilberin	Sadettin Kaynak	Nim zirgüle
37	Bir gamlı hazan akşamının yaktığı	Akın Özkan	Nim zirgüle
38	Bir gamlı hazanın	Suphi Ziya Özbekkan	Nim zirgüle
39	Bir görmese arar bunadır	Tahsin Karakuş	Nim zirgüle
40	Bir gün bana dönecek	Yusuf Nalkesen	Acem
41	Bir gün geleceksin diye	Ferit Sıdal	Nim zirgüle
42	Bir gün olur okşar dili	Muhlis Sebahattin Bey	Nim zirgüle
43	Bir güzeldi gönlümde	Suphi İdrisoğlu	Nim zirgüle
44	Bir kendi gibi zalimi sevmiş	Lemi Adlı	Nim zirgüle
45	Bir kor gibi düşün dilerim	Abidin Gerçeker	Nim zirgüle
46	Bir nigâh et yeniden	Selanikli Ahmet Bey	Nim zirgüle
47	Bir zülfü perîşâna	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle

48	Birlikte bir akşam yine	Suphi Ezgi	Nim zirgüle
49	Birlikte o gezdiğimiz yerler	Akın Özkan	Nim zirgüle
50	Bitmez tükenmez bu dert	Selahattin İçli	Nim zirgüle
51	Böyleymiş alnımızda	Güner Erman	Acem aşîrân
52	Bu akşam bütün meyhanelerini	Avni Anıl	Kürdî
53	Bu gönül ne gülde	Sarı Onnik	Nim zirgüle
54	Bu şeb recay-ı dil ol dil-rübaya	Rıfat Bey	Nim zirgüle
55	Bugün biz hep neşeliyiz	Neveser Kökdeş	Acem aşîrân
56	Bunca cevrinle gönül	Emin Ongan	Nim zirgüle
57	Canandan uzak kaldı gönül	Neveser Kökdeş	Acem aşîrân
58	Cimri mi cimri bu gönül	Selahattin İçli	Nim zirgüle
59	Çal söyle güzel sesli kadın	Sabri Süha Ansen	Nim zirgüle
60	Çamlar arasından süzülürken mehtap	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
61	Çiçek nedir görmeden	Selahattin İçli	Nim zirgüle
62	Def-i naliş eylerim	Tamburi Cemil Bey	Nim zirgüle
63	Demedim hiç ona	Rakım Elkutlu	Çargâh
64	Derbeder bir âşıkım	Zeki Duygulu	Nim zirgüle
65	Derdin ne ise saklama	Nasibin Mehmet Efendi	Nim zirgüle
66	Dertleri zevk edindim	Selahattin İnal	Nim zirgüle
67	Deşme dâğı sîne-i sûzânımı	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
68	Deva gelmez	Erdinç Çelikkol	Çargâh
69	Dil harîm-i vaslını arzu eder	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
70	Dile benden ne dilersen	İsmet Çetinsel	Nim zirgüle
71	Doyamam buğulu bakışlarına	Orhan Doğanay	Nim zirgüle
72	Dualarım kabul olsa birtanem	Sadettin Öktenay	Nim şehnâz
73	Duyup ahvalimizi halk-ı cihan	Şevki Bey	Nim zirgüle
74	Düşer mi şânına ey şeh-i hûban	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
75	Ehl-i aşkın dilinden	Mihran Eş	Nim zirgüle

76	Ehl-i aşkın neşvegâhı	Kemanî Tatyos	Nim zirgüle
77	El erdirmek visali yâre	Civan Ağa	Nim zirgüle
78	Elden ne gelir	Burhan Durucu	Nim zirgüle
79	Elveda der gibi bakma yüzüme	Sadun Aksüt	Nim zirgüle
80	Endülüste Raks	Münir Nurettin Selçuk	Nim şehnâz
81	Esirindir benim gönlüm	Lemi Adlı	Nim zirgüle
82	Ettikce sana âşık-ı dil-hasta recâyı	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
83	Ey benim bahtiyarım	Muhlis Sebahattin Bey	Nim zirgüle
84	Ey mutrib-i zevk aşına	Rahmi Bey	Nim zirgüle
85	Ey nazlı melek	Selanikli Ahmet Bey	Nim zirgüle
86	Ey şuh-i Sertab	Lemi Adlı	Nim zirgüle
87	Ey yeşil gözlü dilber	Erdiç Çelikkol	Nim zirgüle
88	Eyyâmı bahâr oldu-semâi	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
89	Firkatin te'sir etti cânıma	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
90	Gaddar felek âşık-ı nalâna dokunma	Klarnet İbrahim Efendi	Nim zirgüle
91	Geçti ömrün nevbaharı	Sadi Hoşses	Nim zirgüle
92	Geçti zahmı târ-i hicrin	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
93	Gel bütün şarkılar bizim olsun	Bilge Özgen	Acem aşîrân
94	Gel ey gönlüm	Vefik Ataç	Nim zirgüle
95	Gel gitme kadın ruhumu	Selahattin Pınar	Acem aşîrân
96	Gel gönlümü yerden yere vurma güzel	Mustafa Töngemen	Nim zirgüle
97	Gel sen bize yine	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
98	Gel sineme mihman bu gece	Ferit Sıdal	Nim zirgüle
99	Gel şu üzüntüyü bir yana bırak	Mediha Şen Sancakoğlu	Nim zirgüle
100	Geleceğim deme gelmeyeceksen	Alâeddin Şensoy	Nim zirgüle
101	Gidersen arkandan inan gelemem	İsmail Demirkıran	Acem aşîrân
102	Girdim yârin bahçesine	Osman Nihat Akın	Nim zirgüle
103	Gitsen bırakıp gönlümü	Hasan Esen	Nim zirgüle

104	Gittin bıraktın beni	Emin Ongan	Nim zirgüle
105	Gönlüm öyle yalnız ki	İsmail Demirkıran	Acem âşîran
106	Gönlüme sevda ektin	Engin Çır	Nim zirgüle
107	Gönlümün bahçesinde	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
108	Gönlümün bahçesinde uçan	Suphi İdrisoğlu	Acem aşîrân
109	Gördüğümden beri	Bilge Özgen	Nim zirgüle
110	Gördüm aynada yorgun ve perişan	Necip Mirkelamoğlu	Nim zirgüle
111	Gurûb etti güneş dünya karardı	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
112	Gül açılsın dudağında	Selahattin İçli	Nim zirgüle
113	Güller o güzel alınına değmiş	Ferit Sıdal	Nim zirgüle
114	Gülüşün gül gibi açar içimde	Cavit Ersoy	Nim zirgüle
115	Gümüş tellerle örsem	Melahat Pars	Nim zirgüle
116	Gün doğmayacak	Musa Süreyya Bey	Nim zirgüle
117	Güneşin battığı yerde	Selahattin İçli	Sünbüle
118	Güneşin kavurduğu	Alâeddin Şensoy	Nim zirgüle
119	Güzelim hiç aramaz mı dîl-i âvâre seni	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
120	Güzelsin bî misilsin dilrubâsın	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
121	Hani nerde dünümüz	Yusuf Nalkesen	Nim zirgüle
122	Hani ya sen benimdin	Artaki Candan	Nim zirgüle
123	Harab oldu yerim yurdum otağım	Şevki Bey	Nim zirgüle
124	Harâb-ı deşt-i gamdır	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
125	Hasretin sardı beni bu akşam	Hüseyin Erbay	Nim zirgüle
126	Hayatımın çiçeği	Rahşan Çelikel	Nim zirgüle
127	Hayli demdir	Raif Bey	Nim zirgüle
128	Hazân erdi gülistân-ı bahâre	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
129	Heder ettim yıllarımı	Rıfat Ayaydın	Nim zirgüle
130	Her gece semada ararım seni	Bimen Şen	Nim zirgüle
131	Her güzel bağından bir gül	Amir Ateş	Nim zirgüle

132	Her kimde vardır aşk ibtilası	Civan Ağa	Nim zirgüle
133	Her tel saçı bir ter	Kaptanzâde Ali Rıza Bey	Acem aşîrân
134	Hicrana bürünmüş gidiyor	Ömer Altuğ	Nim zirgüle
135	Hüzün	Selahattin İçli	Nim zirgüle
136	Islak gözlerinin içinde gölgem	Yılmaz Yüksel	Nim zirgüle
137	İçince şarabı ezelde gönül	Arif Sami Toker	Nim zirgüle
138	İftirâkıdır sebep nâle vü feryâdıma	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
139	İhtiyarlık bahsi hiçtir	Cevdet Çağla	Nim zirgüle
140	İster bahar bitip	Âdem Şahin	Nim zirgüle
141	Kaç yıl yüreğim sızladı	Osman Nihat Akın	Nim zirgüle
142	Kalb-i sevda zedeler	Selanikli Ahmet Bey	Nim zirgüle
143	Kalbim seni bir yaz kuşu gibi	Cinuçen Tanrıkorur	Nim zirgüle
144	Kaldı yollarda bu şeb	Hafız Yusuf Efendi	Nim zirgüle
145	Kanlar döküyor	Hacı Ârif Bey	Nim zirgüle
146	Karşıyaka'da İzmirin gülü	Lavtacı Hristo	Nim zirgüle
147	Koparan sinemi ağyar elidir	Bimen Şen	Nim zirgüle
148	Longa	Akın Özkan	Nim zirgüle
149	Longa	Mehmet Kasabalı	Kürdî
150	Longa	Kemanî Sebuğ	Acem aşîrân
151	Madem sende vefa yok	Ali Şenozan	Nim zirgüle
152	Mahrum-i şevkim	Rahmi Bey	Nim zirgüle
153	Mavi gök mavi deniz	Alâeddin Yavaşca	Nim zirgüle
154	Maziye özlüyor	Seyfi Güldağı	Nim zirgüle
155	Meftunun oldum	Mîthat Efendi	Nim zirgüle
156	Merhaba deseysin	Sadun Aksüt	Nim zirgüle
157	Muntazır teşrifine hâzır kayık	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
158	Nar-ı aşkınla	Ertuğrul Ottekin	Nim zirgüle
159	Nazarın fikrime	Leyla Hanım	Nim zirgüle

160	Nazında senin özlediğim	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
161	Nazlandı bülbül güller sarardı	Lemi Adlı	Nim zirgüle
162	Ne gelen var ne haber var	Selahattin Pınar	Nim zirgüle
163	Ne günah işledim de böyle	Namık Kemal Aktan	Nim zirgüle
164	Ne haz var senden ayrı	Rıdvan Lale	Acem aşîrân
165	Ne senin aşkına muhtaç	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
166	Ne varsa güzel olan	Suphi İdrisoğlu	Nim zirgüle
167	Ne zaman ki kalbim	Cevdet Çağla	Nim zirgüle
168	Nerdesin ey tatlı sözlü sevdiğim	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
169	Nerdesin sen gönlümün	Mustafa Süha	Nim zirgüle
170	Nereden sevdim o zalim kadını	Selahattin Pınar	Nim zirgüle
171	Neşeyle geçen ömrüm	Udi Yorgo	Nim zirgüle
172	Neydi maksudun senin	Neyzen Rıza Bey	Nim zirgüle
173	Nice gönüllerde ümitler soldu	Selahattin İçli	Nim zirgüle
174	Nice sevdi nice yandı nice bağlandı gönül	Hasan Özçivi	Nim zirgüle
175	Niçin terkeleyyip gittin a zâlim	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
176	Niye küstün bana şivekârım	Udi Hrant	Nim zirgüle
177	O fettan dilinin	Fahri Kopuz	Acem aşîrân
178	O güzel başını göğsüme koysan	Osman Nihat Akın	Nim zirgüle
179	O sebepsiz terk ediştin	Yusuf Nalkesen	Nim zirgüle
180	O sevdalı gözlerle bakma bana	Orhan Kızılsavaş	Nim zirgüle
181	Ol dilşikenin ateş-i sevdasına yanma	Musa Süreyya Bey	Nim zirgüle
182	Ömrümce o saf aşkını kalbimde	Yesari Âsım Arsoy	Nim zirgüle
183	Özlemler beste yapar	Ali Şenozan	Nim zirgüle
184	Peşrev	Neyzen Raşit Efendi	Acem aşîrân
185	Peşrev	Kemanî Tatyos	Nim zirgüle
186	Peşrev	Tanburi Cemil Bey	Nim zirgüle
187	Peşrev	Vasilaki	Nim zirgüle

188	Ruhumda o mâvi bakışın	İsmail Baha Süreلسan	Nim zirgüle
189	Rüyamda gördüm	R.Erol Güldiken	Nim zirgüle
190	Saçlarıma yılları	Necip Mirkelamoğlu	Nim zirgüle
191	Safveti aşkın bilip	Şevki Bey	Nim zirgüle
192	Sana aşkım bitmez derdin	Ertuğrul Ottekin	Nim zirgüle
193	Sana aşkın bahçesinden	İsmail Ötenkaya	Çargâh
194	Sana ey canımın canı efendim	Rahmi Bey	Nim zirgüle
195	Sana hiç nâle eser etmez mi?	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
196	Sana kalbim çok kırık	Ali Çankaya	Nim zirgüle
197	Saymadım kaç yıl oldu	Yusuf Nalkesen	Acem aşîrân
198	Saz Semaîsi	Aydın Oran	Kürdî
199	Saz Semaîsi	Akın Özkan	Nim zirgüle
200	Saz Semaîsi	Funda Süyür	Nim zirgüle
201	Saz Semaîsi	Göksel Baktagir	Nim zirgüle
202	Saz Semaîsi	Hasan Soysal	Nim zirgüle
203	Saz Semaîsi	Haydar Tatlıyay	Nim zirgüle
204	Saz Semaîsi	M. İhsan Özer	Nim zirgüle
205	Saz Semaîsi	Meral İncilli	Nim zirgüle
206	Saz Semaîsi	Yalçın Tura	Yegâh
207	Saz Semaîsi	Yaşar Bedük	Nim zirgüle
208	Saz Semaîsi	Reşat Aysu	Nim zirgüle
209	Saz Semaîsi	Muzaffer İlkar	Nim zirgüle
210	Saz Semaîsi	Sadettin Arel	Acem aşîrân
211	Saz Semaîsi	Kemanî Tatyos	Nim zirgüle
212	Sazım şarkını söyler	Saim Küçüktaş	Nim zirgüle
213	Sazınla beraber	Udi İbrahim Efendi	Nim zirgüle
214	Sazlar kırılan gönlümüzün	Rakım Elkutlu	Acem aşîrân
215	Semaya yükselelim	Necdet Erdemli	Nim zirgüle

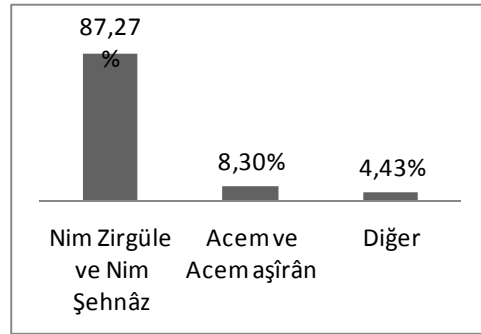
216	Sen bahtımı sulayan	Yusuf Nalkesen	Nim zirgüle
217	Sen bendeki ben gibisin	Bilge Özgen	Acem aşîrân
218	Sen beni bir bûseye ettin feda	Mahmud Celaleddin Paşa	Nim zirgüle
219	Sen benim doymadığım	Şerif İçli	Nim zirgüle
220	Sen git gide bir	Yesari Âsım Arsoy	Nim zirgüle
221	Sen gül	Erol Sayan	Nim zirgüle
222	Sen henüz bir ilkbaharsın	Mediha Şen Sancakoğlu	Nim zirgüle
223	Sende aceb uşşâka eziyet mi çoğaldı	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
224	Senden kalan bir busedir	Selahattin İçli	Çargâh
225	Seni ben ellerin olsun	Baki Duyarlar	Nim zirgüle
226	Seni benden alamazlar	Zeki Duygulu	Nim zirgüle
227	Seni coşkun suların koynuna	Cevdet Çağla	Nim zirgüle
228	Seni gönül tahtımdan	Metin Everes	Nim zirgüle
229	Seni gördüm	Gündoğdu Duran	Nim zirgüle
230	Seninle doluyum kopamıyorum	Kutlu Payaslı	Nim zirgüle
231	Seninle ey gül-i ahsen	Bimen Şen	Nim zirgüle
232	Seninle olursam ömür boyunca	Erdoğan Berker	Nim zirgüle
233	Sensiz saadet neymiş tatmadım	Zeki Müren	Nim zirgüle
234	Serapa hüsnü ansın	Sadettin Arel	Nim zirgüle
235	Serde sevda bir bela	Erdinç Çelikkol	Nim zirgüle
236	Sevda bir fırtına	Ferit Sıdal	Nim zirgüle
237	Sevda bir rüya gibi	Udi Hrant	Nim zirgüle
238	Sevdim diyemem yalan söylerim	Reşat Aysu	Nim zirgüle
239	Sevgi dillerde yara gözümüzde	Münir Nurettin Selçuk	Nim zirgüle
240	Sevgiler sözde kalmış	Yalçın Benlican	Nim zirgüle
241	Sevgiler var biten öpünce	Selahattin İçli	Çargâh
242	Sevmek acı bir arzu derler	Avni Anıl	Nim zirgüle
243	Seyr-i bahâre açıldı dağlar (10/8)	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle

244	Seyr-i bahâre açıldı dağlar (3/4)	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
245	Sırma saçlı	Hacı Arif Bey	Nim zirgüle
246	Sil gözyaşlarını bu akşamüstü	İsmail Demirkıran	Nim zirgüle
247	Söyle doğru mu gördüm	İsmet Kavanozlar	Nim zirgüle
248	Söyle ey mutrib-i nazende eda	Rahmi Bey	Nim zirgüle
249	Söyle naz mı bu kaş çatış	Yusuf Nalkesen	Nim zirgüle
250	Söyle neden ağladın	Zeki Arif Ataergin	Acem aşîrân
251	Söylendi bugün dildeki âlemde	Mediha Şen Sancakoğlu	Nim zirgüle
252	Söylenmedik sözlerim	Yılmaz Yüksel	Nim zirgüle
253	Söyler misin güzelim	Hüseyin Erbay	Nim zirgüle
254	Şarap mahzende yılanır	Sadi Hoşses	Nim zirgüle
255	Şarkılarda kavuşmuş sandallarla yalılar	İsmail Ötenkaya	Nim zirgüle
256	Şarkılarda uçuşur senin güzelliğin	Fethi Karamahmudoğlu	Nim zirgüle
257	Şen gözlerine neşe veren	Udi Mısırlı İbrahim	Nim zirgüle
258	Tir-i nıgehin açtı ciğergâhıma yâre	Selanikli Ahmet Bey	Nim zirgüle
259	Titrek bir damladır aksi sevincin	Ali Şenozan	Nim zirgüle
260	Tutunacak bir tek dal aranırken	Erdoğan Berker	Nim zirgüle
261	Tükenmez dertler açtım	Reşat Aysu	Nim zirgüle
262	Tükensin gözlerinde ömrüm	Rüştü Eriç	Acem aşîrân
263	Ummadığım anda	Sadun Aksüt	Nim zirgüle
264	Uzandım bir güle değdim	Orhan Kızılsavaş	Nim zirgüle
265	Uzun yıllar bekledim	Zeki Müren	Nim zirgüle
266	Üç başka yeşil çağlardan almış	Rüştü Şardağ	Nim zirgüle
267	Var mı daha ağır yük	Akın Özkan	Nim zirgüle
268	Yalancıdır hep aynalar	Selahattin Pınar	Nim zirgüle
269	Yeşillenmiş ödemişin bağları	Muhlis Sebahattin Bey	Nim zirgüle
270	Yeter artık bekletme geliver	Ünsal Silleli	Nim zirgüle
271	Yıldızlar kayboldu	Metin Everes	Nim zirgüle

272	Yıldızlara baktırdım	Zekâî Tunca	Nim zirgüle
273	Yine tâ fecre kadar	Nuri Halil Poyraz	Nim zirgüle
274	Yollarda kalan	Ekrem Güyer	Nim zirgüle
275	Yüzüm Şen hatıram Şen	Bimen Şen	Nim zirgüle

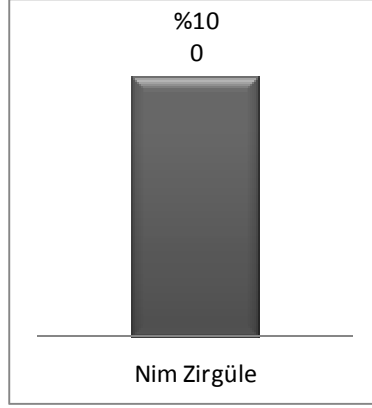
Kaynak: Kùltür ve Turizm Bakanlığı ile Tùrkiye Radyo ve Televizyon Kurumu arŐivi.

Bu tablonun çözümlenmesi ve Şekil 1'e ile Şekil 2'ye bağlı değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

Şekil 1: Tablo 1'de Sunulan 275 Adet Eserin Bitişten Bir Önce Kullandığı Perde.

Şekil 1'e göre; eserlerde kullanılan bitişten bir önceki perdenin Nim Zirgüle ve Nim Şehnâz perdeleri üzerinde yođunlaŐtıđı gör÷lmektedir. Bilindiği üzere Nim Şehnâz perdesi, Nim Zirgüle perdesinin bir sekizli üzerindeki perde olduğu gibi etki olarak da -seyir içerisinde- Nim Zirgüle perdesiyle aynıdır. Bu sebeple Nim Zirgüle ile Nim Şehnâz perdeleri bu çalıŐmada aynı anlamda değerlendirilmiştir. Sözü konusu durum, Acem ile Acem aŐırân perdeleri arasında da geçerlidir. Diğer perdeler ise kullanım sıklığı çok az olan ve değerlendirmede etkili olamayacağı düşün÷len perdelerin hepsini ifade etmektedir.

Şekil 2: Hacı Ârif Bey'in -ulaşabildiğimiz- 27 Adet Eserinde Bitişten Bir Önce Kullandığı Perde.

Şekil 2'ye göre; Hacı Ârif Bey tarafından bestelenmiş eserlerin bitişten bir önce kullandığı perde % 100 oranla Nim Zirgüle perdesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Söz konusu makamın mücidinin Nim Zirgüle perdesini bu derece sıklıkla kullanması, nazarîyatçıların, bu makamın yedeni hakkındaki görüşlerinin tartışılabilir olduğuna işaret edebilir.

III. ŞEKİL 1 VE ŞEKİL 2'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu iki tablodan anlaşılacağı gibi eserlerin bitişten bir önce kullandığı perde Nim Zirgüle perdesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Makamın tamamlayıcısı nitelikte değerlendirilebilir bitişten bir önceki bu perdenin Nim Zirgüle perdesi üzerinde yoğunlaşmasına bağlı olarak, Kürdîlihiczâkâr Makamı'nın yedenini Acem aşîrân perdesi olarak kabul eden kuramcıların fikirlerinin tartışma konusu olduğu söylenebilir. Çünkü salt Hacı Ârif Bey'in değil, ondan sonraki bestekârların da eserleriyle birlikte Nim Zirgüle perdesinin kullanımı % 87,27 oranla karşımıza çıkmaktadır. Bu oran azımsanamayacak derecede fazla olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Kürdîlihiczâkâr Makamı'nın yedeni olarak iddia edilen Acem aşîrân perdesi Hacı Ârif Bey eserlerinde hiç kullanılmadığı gibi sonrasındaki bestekârların eserlerinde de yalnızca % 8,3 oranda yer almıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yeden kavramının, nazariyatçılar tarafından Yekta'da tanımlandığı şekliyle³ kabul edilmesi durumunda kuram ile icrâ arasında sıkıntı olduğu söylenemez. Çünkü Yekta, bu perdenin kullanılma zorunluluğunun olmadığından bahsetmiştir. Bu bağlamda ve bu çalışmanın ışığında “Kürdîlihiczâkâr Makamı'nın yedeni yoktur” veya “Kürdîlihiczâkâr Makamı'nda yeden kullanılmamıştır” düşünceleri dile getirilebilir. Fakat Yekta'dan sonraki nazariyatçıların ve günümüz eğitimcilerinin yeden hakkında kabul ettikleri gibi yeden kavramının makam olgusu içerisinde mutlak varlığı söz konusu ise, “Kürdîlihiczâkâr Makamı'nın –kullanım sıklıkları nedeniyle- yedeninin Acem aşîran perdesi olamayacağı; Nim Zirgüle perdesi olması gerektiği düşüncesi anlam kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- AREL, Hüseyin Sâdeddin; (1993), Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri,
Hazırlayan: Onur Akdoğu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,30s.
- EZGİ, Suphi; (1933), Nazari ve Ameli Türk Musikisi, Millî Mecmua Matbaası, Ankara,48s.
- ÖZKAN, İsmail Hakkı; (1984), Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri- kudüm velveleleri,
Ötüken Yayıncılık, Ankara,50s.
- ÖZTUNA, Yılmaz; (2006), Türk Mûsikîsi Akademik Klasik Türk San'at Mûsikîsi'nin
Ansiklopedik Sözlüğü, Orient Yayıncılık, Ankara,45s.
- YEKTA, Rauf; (1986), Türk Musikisi, Fransızca'dan çeviren: Orhan Nasuhioğlu, Pan
Yayıncılık, İstanbul,68s.

³ “...her makam için bir tamamlayıcı mevcut olması mecbur değildir; bunun kullanılması ihtiyarî olup bestekârın zevkine bırakılmıştır.” (Yekta, 1986:68).